

УДК 376

ІВАНИШЕНА А., КЛЕЩ К.

Київський національний університет технологій та дизайну,
Україна

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ В ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ

Мета. *Визначення інноваційних технологій, що дозволяють підвищити якість інклюзивного навчання в закладах професійної (професійно-технічної) освіти.*

Наукова новизна. *Проаналізовано дані соціологічного опитування населення щодо організації інклюзивного навчання у закладах освіти України. Обґрунтовано застосування найбільш ефективних технологій та засобів спеціального навчання.*

Практичне значення. *Одержані результати допоможуть поліпшити якість освітнього процесу в закладах професійної (професійно-технічної) освіти. Висновки з роботи стануть на користь керівникам та викладачам, що беруть участь в організації інклюзивного навчання; їх можна використовувати в роботі обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти.*

Ключові слова: *інклюзивне навчання, інновації, професійна освіта, професійно-технічна освіта*

Для досягнення мети роботи було вирішено такі **завдання**: визначено сутність інклюзивного навчання; проведено соціологічне опитування та виявлено ставлення людей до інклюзивного навчання; проаналізовано наявні технології для організації інклюзивного навчання у закладах професійної (професійно-технічної) освіти (далі ППТО), визначено найбільш ефективні спеціальні засоби та інновації.

Методи досліджень. Аналіз і синтез педагогічної та психологічної літератури, класифікація фактів та узагальнення інформації, методи анкетування та математичної обробки даних.

Результати досліджень. Інклюзивне навчання є одним із основних напрямів реформування системи освіти в багатьох країнах світу, мета якого – реалізація права на освіту осіб з особливими освітніми потребами без дискримінації [1].

Інклюзивне навчання – це комплексний процес забезпечення рівного доступу до якісної освіти дітям з особливими освітніми потребами шляхом організації їх навчання у загальноосвітніх навчальних закладах на основі застосування особистісно-орієнтованих методів навчання, з урахуванням індивідуальних особливостей навчально-пізнавальної діяльності таких дітей [2].

Інклюзивна освіта передбачає формування суспільної уваги та поваги до розмаїття та унікальності кожного учня чи учениці [3]. Таке навчання ґрунтується на правах людини і принципах рівності, спрямоване на всіх дітей і дорослих, особливо тих, хто є виключеним із загальної системи навчання. Це процес усунення бар'єрів в системі освіти та всебічної підтримки [2].

З метою визначення ставлення людей до інклюзивного навчання нами було опитано 110 респондентів. Показано, що 71,8 % людей знайомі з поняттям «інклюзивна освіта», однак лише 29,11 % із них розуміють істинне його значення. Багато хто думає, що це спеціальна освіта, для людей з вадами, а не індивідуальний підхід до кожного.

Проблема створення оптимальних умов для розвитку, виховання і навчання осіб з особливими потребами може бути вирішеною за рахунок модернізації освіти, а саме – введення в освітнє середовище інноваційних технологій.

В Україні інклюзивна освіта почала розвиватися не так давно. Згідно з результатами проведеного анкетування люди, які стикались з інклюзивною освітою, вважають, що вона є не достатньо якісною, та розвиненою. 15,5 % опитаних відносяться до інклюзивної освіти негативно та 27,3 % людей не хочуть, щоб їх дитина навчалася в інклюзивному класі. 21,8 % людей вважають, що інклюзивне освітнє середовище не створює кращі умови для навчання у порівнянні з навчанням дома або в спеціальних закладах. Що турбує людей? Обґрунтовуючи свої відповіді, люди називали такі причини негативного відношення до інклюзивного навчання: недостатня кількість спеціальних педагогів, знушення педагогів та учнів, невідпрацьовані індивідуальні програми, мала кількість закладів з інклюзивною освітою, недопрацьовані методики та організація навчання, відсутність спеціального обладнання.

Однак є достатньо підтверджень того, що умови, за яких кожна людина може показати свою індивідуальність, можуть створити саме в закладах ППТО. Професійно-технічна освіта є складовою системи освіти України, яка забезпечує «здобуття громадянами професії відповідно до їх інтересів, здібностей, а також допрофесійну підготовку, перепідготовку, підвищення їх кваліфікації». Саме професійно-технічна

освіта має стати базовою не лише у забезпеченні загальної середньої освіти учням з інвалідністю та/чи особливими потребами, а й у забезпеченні їх професійною підготовкою та подальшим працевлаштуванням [4].

Головними напрямками розвитку інклюзивного навчання в закладах ПШТО є: розробка спеціальних методів та засобів навчання, адаптивних навчальних курсів і програм, системи модульного навчання, науково-методичного та психолого-педагогічного забезпечення освітнього процесу.

Підвищенню інтенсивності й ефективності процесу інклюзивного навчання сприяє використання сучасних мультимедійних засобів. Мультимедіа – це комплекс апаратних і програмних засобів, що дозволяють користувачеві спілкуватися з комп'ютером, використовуючи різноманітні, природні для себе середовища: графіку, гіпертексти, звук, анімацію, відео. Використання мультимедійних технологій створює умови для самоосвіти та дистанційної освіти, та у поєднанні з телекомунікаційними технологіями розв'язує проблему доступу до джерел різноманітних за формою представлення даних.

Пристаювання, що роблять навчання легшим, прийнято називати допоміжними технологіями. Допоміжні технології не несуть за собою мети «вилікувати», ту проблему, яка привела дитину до цього способу навчання, але вони в змозі допомогти учневі зробити навчання комфортним та успішним, а також навчити дитину сприймати себе повноцінно, не відчуваючи себе «не таким як всі». І, що не менш важливо, ці технології не обов'язково повинні бути високотехнологічними [5].

Основні типи сучасних інформаційно-комунікаційних технологій (КТ), доцільних в якості засобу підтримки інклюзивного навчання в закладах ПШТО, наведені в табл. 1.

Для забезпечення ефективного інклюзивного навчання учнів з особливими потребами в закладах ПШТО варто використовувати спеціальне обладнання.

Для дітей зі зниженим зором:

- підставки для книг, що дозволяють наблизити та зафіксувати текст ближче до очей для оптимального зорового сприймання;
- додаткові освітлювальні та збільшувальні прилади (настільні лампи, лупи з додатковим освітленням);
- папір без відблиску (матовий, жовтуватого кольору);
- набори практичної наочності (предмети, моделі).

Таблиця 1 – Типи інформаційно-комунікаційних технологій

Стандартні технології	Доступні формати даних, або альтернативні формати	Асистивні (допоміжні) технології
персональні комп'ютери з вбудованими функціями налаштування для осіб з особливостями психофізичного розвитку	доступний HTML; DAISY – стандарт цифрового формату для запису цифрових аудіо книг (digital talking books); брайлівські принтери, дисплеї і синтезатори мови тощо	слухові апарати, пристрої для читання з екрану, клавіатури зі спеціальними можливостями, системи альтернативної комунікації і т. ін.

Для незрячих дітей:

- підручники та посібники, надруковані збільшеним шрифтом чи шрифтом Брайля;
- комп'ютер з програмою озвучення чи брайлівським дисплеєм (наприклад VoiceOver, TalkBack, ChromeVox, Announcify);
- записуючі звук та звуковідтворювальні прилади, електронні записники;
- таблиці або схеми з рельєфним зображенням до навчального матеріалу;
- набори тактильної наочності.

Для дітей з порушеннями слуху:

- програмно-апаратний комплекс для психолого-педагогічних, корекційно-розвиткових послуг;
- комп'ютерний тренажер для вивчення професійних слів жестовою мовою;
- альбоми та таблиці для розвитку професійного мовлення, картки з ілюстраціями;
- дидактичні ігри (малюнки для складання задач, набір текстів, фігури та зразки для моделювання).

З порушенням мовлення:

- обладнання індивідуального призначення для логопедичної роботи;
- спеціалізовані комп'ютерні програми для вивчення навчальних матеріалів;
- комп'ютерні логопедичні тренажери для закріплення правильної вимови;
- комп'ютерні програми для комунікації (спілкування картинками, відео, які озвучені, наприклад, Clips, iMovie, Creaza, Audacity, AudioBoo, Google Keep) тощо.

Для учнів з порушенням опорно-рухового апарату:

- реабілітаційний стілець для тренування нижніх та верхніх кінцівок, плечового суглоба;
- стіл для дітей з порушеннями опорно-рухового апарату;
- стілець активності. Стендар з опорою на спину, на груди або стійка похила (вертикалізатор) [6].

Спеціальне обладнання створює найкращі умови для включення учнів з особливими потребами у навчальний процес. Завдяки ним усі вони мають можливість спілкуватися та розуміти одне одного. Адже спілкування є найголовнішим чинником підвищення впевненості в собі та створення відчуття суспільної значимості.

На це вказують результати нашого опитування. Майже 80 % респондентів вважають, що навчальний заклад з розвитком інклюзивного освітнього середовища створює кращі умови для навчання учнів з особливими потребами у порівнянні з навчанням вдома або в спеціальних групах (в інтернаті). Респонденти обґрунтовують цей висновок так: «Діти з вадами тягнуться до інших дітей і почувають себе повноцінними людьми»; «Це дає дитині впевненість в тому, що вона не гірша за своїх однолітків»; «Дитина вчиться серед усіх, не відчуває себе іншою»; «Школи створюють середовище, у якому відбуваються перші активні взаємодії дитини з навколишнім світом за межами їхніх родин, що дозволяє розвивати соціальні відносини і навички формування відносин та спільних дій»; «Дитина з особливими потребами краще розвивається та швидше вчиться у середовищі звичайних дітей, тягнеться за ними. В той же час, звичайна дитина підвищує моральні якості (людяність, повагу до тих людей, які відрізняються, готовність прийти на допомогу), що в цілому сприяє гармонійному розвитку суспільства».

Тому під час організації інклюзивного навчання в закладах ППТО важливим завданням є забезпечення сприятливого психологічного мікроклімату, толерантних взаємовідносин між усіма учасниками освітнього процесу. Одним із ключових елементів цього стає створення умов для соціокультурної, духовної, творчої, фізичної реабілітації учнів з особливими потребами, розкриття їх здібностей, талантів [7]. Для створення сприятливих умов важливим є використання перелічених вище технологій, які допоможуть кожному бути учасником процесу навчання.

Висновок. У відповідності до експериментально отриманих даних соціологічного опитування можна зробити висновок, що інклюзивна освіта не є достатньо розвинутою в Україні. Крім того, є громадяни, які не вважають таку освіту якісною. Для зміни ситуації потрібно активно впроваджувати новітні засоби навчання та спеціальне обладнання, що

зможе позитивно вплинути на покращення якості інклюзивної освіти в закладах ППТО.

Розробники ІКТ створюють нові інструменти та працюють над оновленням і покращенням вже існуючих. Тому важливою задачею сучасного педагога закладу ППТО стає неперервний розвиток власної ІКТ-компетентності, постійне оновлення знань і вмінь використовувати нові засоби підтримки освітнього процесу, особливо в умовах інклюзивного навчання [8]

Література

1. Комітет з прав осіб з особливими освітніми потребами ООН: Зауваження загального порядку No 4 (2016) Поширення: Загальне 2 вересня 2016 р.
2. Що таке інклюзія - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://education-inclusive.com/shho-take-inklyuziya/>
3. Інклюзивна освіта в Україні разом крок за кроком - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.irf.ua/novyny/inklyuzivna_osvita_v_ukraini_razom_krok_za_krokom/
4. О. В. Пашенко, І. А. Гриценко, Н. З. Софій. Інклюзивна освіта в умовах професійно-технічного навчального закладу: Навчально-методичний посібник. – К.: Арт Економі, 2012. – 184 с.
5. Використання інноваційних технологій навчання у роботі з дітьми з особливими потребами - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://revolution.allbest.ru/pedagogics/00915683_0.html
6. Організаційно-методичні засади діяльності інклюзивно-ресурсних центрів: навчально-методичний посібник / За заг. ред. М.А. Порошенко та ін. – Київ : 2018. – 252 с.
7. Вуштей О. А., Бабич А. І. Сучасні проблеми навчання та інклюзії людей з особливими потребами в загальноосвітній простір/ Збірник матеріалів II Міжнародної наукової конференції KyivTex&Fashion, м. Київ, 1-2 листопада 2018 р. – Київ: КНУТД, 2018. – 310 с.
8. Сучасні засоби ІКТ підтримки інклюзивного навчання: навчальний посібник / [А. В. Гета, В. М. Заїка, В. В. Коваленко та ін.] ; за заг. ред. Ю. Г. Носенко. – Полтава : ПУЕТ, 2018. – 261 с.